

МИЛОЈИЦА ШУТОВИЋ*

Филозофски факултет
Косовска Митровица

УДК 323.1(497.1):323.2

Монографска студија

Примљен: 21.08.2016

Одобен: 11.09.2016

Страна: 217-232

ПОТИСКИВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИЛИ/ САМООДРЕЂЕЊЕ НАЦИЈЕ**

Сажетак: Успоставом комунистичке доминације у новој Југославији прокламовани принцип самоодређења нације као организациони принцип федералног поретка, природне поделе друштва на нације и њихове државе, као модел за „превазиђену нацију”, све је више потискиван покушајем стварања југословенске супер или над нације. Веровало се да је укидањем партијског плурализма као институционалне основе испољавања национализма и учвршћењем комунистичког монизма, проблем решен. Директно се ређе говорило о „шовинизму”, сасвим ретко о „национализму” или „сепаратизму”. Они су третирани као остатци старог режима и „буржоаског национализма”, противници система као целине. Али „службени национализам” на врло суптилан начин продирао је у постреволуционарни стил управљања из чијег прилагођавања је неизбежно произилазио „државни” макијавелизам. Он је очита одлика постреволуционарног режима и његовог вођства. Оно се није либило од мобилизације национализма и популарне реторике самоодбране нације. Партијски апаратчици постали су лидери националистичких покрета, задржавајући старе структуре моћи ради задржавања власти, и нису били спремни да буд-зашто продају социјалистичку нацију. Управо је смрт партије претходила колапсу југословенске државе–нације и тријумфу нације државе. Класно није успело да интегрисе Југославију, национално самоодређење у почетку комунизма потискивано, у потпуности је дезинтегрисало.

Кључне речи: Југославије, интернационализам, федерација, комунизам, самоодређење нације, дезинтеграција

*„С чуђењем сам видео колико је слаба
царевина Османлија. То болесно тело
не одржава се благим и умереним
дејством, већ јаким лековима који
га исцрпљују и подривајуга”.*

Ш. Монтеѕкје

---

* sutovicm@gmail.com

** Рад је део истраживања на пројекту бр. Ш 47023, који финансира Министарство за науку и просвету Републике Србије.

„... знанственик треба одлучно заступати своја стајалишта и не плашити се резултата до којих воде његова истраживања, под увјетом да су она суставно вођена”.

Е. Диркем

Постављање самоодређења као организационог принципа федералног поретка Југославије, по којем је његово друштво природно подељено на нације, које доживљавају властито испуњење у својој држави, као јединице политичке организације у лику југословенске државе федерације нација, наговештавало је могућност да она постане модел за „превазиђену нацију”, који би се могао репродуковати у ширим размерама (Singleton, 1985), неразмрсивих мешавина етничитета. Они показују тенденцију довођења у питање равнотеже моћи између различитих група, захтевима за њеном прерасподелом и разграничењем, поново отварајући већ решена питања, обнављајући размирице етничког неслагања око идеологије (и праксе) југословенства из предратног периода (и њене послератне орјентације), нарочито између српског и хрватског национализма (в. Бакић, 2004). Упркос томе, њихов главни противник и рушитељ – Ј.Б.Тито, који је био „нешто између хабсбуршког цара и отоманског султана који увече читају Маркса”, допуштао је наглашавање елемената национализма на рачун универзалности комунизма (Шутовић, 2005:150).

Променом наднационалног класног ослобођења, вођена је политика неутралисања и потискивања националних сукоба, без водеће нације, изградњом федерације равнотеже као облика државног оуређења, која није успела да поткопа основно начело национализма – подударности националне и политичке јединице, које је обликовало трајне напетости федерално – централистичких и конфедерално – сепаратистичких снага, нити је успела да трајно спречи њихово експлозивно оживљавање (Шутовић, 2006:140). Потискивањем националног из политичке организације, особито деструирањем прошлости у циљу постизања дисконтинуитета са првом Југославијом, највероватније је учинило да корисник деструкције пригушених огорчења и стремљења ка стварном учешћу, беде, заправо нација. Њене везе и националистичка стремљења и традиција, показала се еластичнијом и трајнијом од „револуционарне” и некад измишљене традиције комунистичке идеологије и партије (Шутовић, 2009а:134-135). Она је почивала на оданости Титу и комунистичкој партији, као једином закону, утапању појединца у „колектив” и „заједницу”, после сукоба са Ј.В.Стаљином (1948), задржавање позиције социјалистичке земље, независне од Москве. Овај умивени деспотизам био је у функцији дезинтеграције и ерозије совјетске сфере, па је од стране Титових ходочасника са Запада називан „национални комунизам”, нека врста „голизма” или „протестанског” стаљинизма. Али и упркос свом „протестантизму”, титоизам није успео да изађе из оквира стаљинистичке полицијске државе и систематске дезорганизације друштва (Шутовић, 2009б:95). И „после изгона из Раја, Адамова прва кућна животиња била је змија” (Кафка, 2008:51). Критичари Титовог социјализма, посебно западни социјалисти, што је титовцима било најнепријатније, твр-

дили су да његов социјализам није прави, већ представља лажну робу у којој је на диктатуру старе полицијске државе ударена социјалистичка етикета (Јовановић, 2006:270). Као што је касније, шездесетих година, американизацијом југословенске популарне културе, идеологија комунизма пакована на „капиталистички” начин као „кока-кола социјализам” (в. Вучетић, 2012). Посебно је индоктриниран и пропагиран његов мит о независности и несврстаности.

Још у предвечерје Другог светског рата Комунистичка интернационала гледала је на Комунистичку партију Југославије као на малу и слабу партију, означивши је „за легло империјалистичких шпријуна” (Димић, Животић, 2012:8). „Напукли монолит” југословенског сукоба са совјетима, само је обновио ове ознаке. При том „ваља истаћи да, ако се одрекао Стаљина, Тито се није одрекао Лењина”. „Поникли из гериле, титовци су и на власти остали герила. Они умеју да воде странку у борби противу непријатеља, али не умеју да управљају државом” (Јовановић, 2006:40,70). У том управљању они су врло често инструментализовали национално питање зарад опстанка и учвршћења власти по обрасу полицијске државе засноване на сили, тајној полицији, шпијунажи, цензури и манипулацији потребама људи. Како би казао Ф. Хелдерлин, „од државе је правило пакао на земљи управо то што је човек покушавао да од ње створи рај” (Хајек, 2012:28). Стога, није нимало чудно, што су настављајући „стаљинијаду”, титоисти на једној страни прокламовали слободу нације, а на другој порицали слободу национализма. Није претерано рећи, прво је служило спољшњој реклами, а ово друго унутрашњој употреби. Склад се у почетку утеревао насиљем и отвореним терором.

Међутим, једно поверљиво разматрање о политици према Југославији отправника послова америчке амбасаде у Београду Ј.М.Цабота, упућено државном секретару за иностране послове САД 7. јула 1947. године, показује, како је Југославија као мала националистичка земља много претрпела у отпору против нациста, што је давало још већи сјај и славу њеног отпора против Аустро-Угарске у Првом светском рату, и посебну осетљивост према насиљу и грдњама споља, тако да „није вероватно да би се она дала застрашити оштрим нотам, ароганцијом и грдњама”, како би одступила са поља на којем је притешњена. Али с друге стране југословенска влада попушта на другим местима, одговарајући „паралелним променама које су каткада дјетињасте”. Упркос организацији и фанатизму комунистичког режима Цабот се нада, како се југословенска влада може окренути ка једном независном положају и више пријатељском, према САД, или „ће бити свргнута”. Могућност оваквог преокрета Цабот темељи на следећем: 1) традицији јаке покрајинске, верске и племенске мржње које раздвајају; 2) српско – југословенској историји пуној насилних преокрета и чињеници да тајна полиција није ништа ново; 3) снажне и безобзирне личне амбиције; 4) непристајање једног независног, мужевног и националног народа на вечито таторство, ако мучну ствар, чак и великог словенског брата; 5) осећај досаде комунистичких вођа након почетног узбуђења, од руског таторства; 6) испод грубе диктатуре у влади постоје „дубоке и јаке унакрсне струје. Влада није ни у ком случају кроз комунистичка иако праве вође јесу”; 7) јак утицај католичке и православне цркве, које су углавном против комунизма.

Џабот истиче, да ситничарење и непопустљиво непријатељство америчке политике, гони „умерењаке у наручје екстремиста, а читава земљу (Југославију – М.Ш.) у загрљај руског медведа. Од нарочите је важности”, закључује Џабот, „да врхови из народа осјете да су им наша (америчка – М.Ш.) врата отворена ако желе да дођу и да се разоноде. Грешници се спасавају поглавито милосрђем и разумевањем, а не оптужбом са црквене говорнице. Нема много изгледа да ће се ова банда покајати, али треба им пружити прилику”. Да би се то постигло, треба непрекидно ударати на супротности између Русије и Југославије, забијају клина између умерењака који цене крајњи резултат у односима с Американцима, и екстремиста заслепљеним дијалектиком и мржњом, „реформиста” и „конзервативаца” - М.Ш. Стога, оружје које треба употребљавати против Југославије, предлаже Џабот, „не треба да буду јавне оптужбе, које само подстичу јавност него нечујна дела која задају бола” (наведено према: Димић, Животић, 2012:574-577). Америка је хтела, да се послужим парафразом Ноама Чомског, да „Југословени делују независно, осим кад чинећи тако делују противно интересима САД”. „Традиционални империјални и неоколонијални системи илуструју многе варијације на сличне теме” (Чомски, 2009:287,288). Свакако, и титоизам је представљао једну од тих варијација, и није пропустио америчку пружену прилику у подршци југословенском дисидентском „протестантском” корумпираном стаљинизму, који је био у функцији спољне политике САД, подривања и рушења комунизма, чија је „колатерална штета” несумњиво била, подрвање и рушење „неуспеле државе” Југославије у чијем се средишту нашло, традиционално самоодређење нације.

Иначе, на Западу, нарочито наивна еуфорија или пак врло прорачуната стратегија, оснаживали су (и оснажују) идеју да други народи желе да им се придруже, што је некад тачно, а ли не увек, тако што би узели учешће у великом простору либерализма, политичке и економске природе, дакле простора „који се назива капиталистичким, неокапиталистичким, мешовитим, или који се друкчије назива сопственом ауторегулацијом”, коначним ступањем у историју (Дерида, 2012:35,66). Након изгона из „изабране домовине” социјализма који је био и сувише далеко од оптимизма Оскара Вајлда (2009:7) дат у несумњивој чињеници, да ће нас предност његовог успостављања „ослободити бедне неопходности да живимо за друге”, Југославија је, предвођена Титом, схвативши, да се послужим Деридином формулацијом, да „Лењинов маузолеј није исто што и Христов гроб: Лењин није никакав светац, као што ни Москва није Јерусалим”, постала огледно добро за деконструкцију самог социјализма и неокапиталистичког преумљења у чија је једра дувала логистичка подршка маде ин УСА. Оно што се данас олако назива стаљинизмом, стога, као и Титови злочини, могло је да остане у другом плану, конструкције и садржаја партизанске митологије, на путу модернизације. Нажалост, велика достигнућа, која остају историјска чињеница, партизанска генерација претјерала је у самообожвавању, и „претворила ову повијест у нарцисоидну апотеозу и државни култ, у политичку религију која је убрзала ерозију система (...) Контрареволуција је изазвала деструкцију”, квалитетан људски потенцијал изузетних генерација, због генерацијских тензија, није добио прилику да преузме вођство земље (Перица, Великоња, 2012:63).

Успостављањем крхког јединства југословенска држава није испунила наде које су у њу полагане очекивањем остварења идеала националне фузије одумирањем нације под хегемонијом идеолошког суверена који је тврдио да је пронашао лек за људску несрећу и отуђење, ослобађањем од тлачења и самоотуђења придржавајући се колективистичке и централистичке оријентације у контексту опште сагласности, чак и тамо где јавно мњење није било социјалистички настројено, да је „будућност на страни активне државе и мешовите и дириговане, пре него тржишне привреде”, (с обзиром на релативан успех ратног планирања и могућности његове примене практичног остварења смелих економских идеја пуне запослености и брзог привредног развоја), где је изгледало „сасвим јасно да је класични либерализам, ако је био рањен катастрофом Првог светског рата, сасвим страдао у Другом”, доводећи до развоја једног облика конзервативизма у „коме су либералне вредности сачуване али либералне наде кажњене” изражавајући разочараност и либералну самокритику наводећи либералне мислиоце да „преиспитају оптимизам и рационализам Просвећености”, одбацујући „тоталитарну теорију демократије као инструмента опште воље” (Греј, 1999: 55, 35).

Сама Југославија посматрана је као израз опште воље народа за обнову и живот у равноправној заједници „одумируће државе” и „превазилажења” нација и национализма, како су комунисти предвиђали, испуњењем класним вредностима националних облика, док не буду превазиђени. Отуда је југословенска држава логичан наставак комунистичког покрета од кога је позајмила организациону структуру „фасадног федерализма” (В. Становчић). Његов успон на власт значи пре свега формирање званично и међународно признате матице покрета и „стварање неке врсте лабораторије у којој се може експериментисати са стварношћу, или, тачније речено, против стварности – експериментисати са организовањем народа за коначне циљеве који се не базирају ни на индивидуалност ни на националност, у околностима који, истина нису савршене, али су довољне за значајније привремене резултате” (Cummins, 1980). Комунизам на власти користи државни апарат за своје дугорочне циљеве освајања света и за управљање огранцима покрета, „он оснива тајну полицију као извршитеља и чувара интерног експеримента сталног претварања стварности у фикцију; и коначно он подиже концентрационе логоре као посебне лабораторије у којима изводи експеримент тоталне доминације” (Arent, 1998: 400). Али по цену ћутања о геноциду над српским народом, мртве тишине над репресалијама и злочинима према класним противницима (касније савезницима) чак и после завршетка војних операција „каква је била освета наше револуције за невино побијене људе, за попаљена села. Ми смо последње године рата, као и првих неколико месеци после победе, стрељали око 150 хиљада људи” (Дедијер, 1991: 64).¹

Смисао њене прекретнице може се видети у егалитарној култури и централизацији дводимензионалног света у коме постоје патриотизам и изда-

¹ Дедијер наводи да је „једном (сам) заједно са другом Титом и Ранковићем рачунао каква је била освета наше револуције” (Исто).

ја,(Фире, 1990: 87, 76)² застрашивања, затвори, исељавања, ужаси, избацивање с посла, одузимање грађанских права, погрома, заплена имовине, малих и великих шиканирања, по хоризонтали, географски, по вертикали у свим слојевима, плански и уређивано (Јанчар, 2001: 17). Руководство новог политичког режима хтело је темељно да среди и очисти државу, не само уклањањем фактичких непријатеља, него и потенцијалних противника масовним ликвидацијама заробљеника, репатрираца, ухапшених цивила, повремено целих породица „коначним решењем” како би учврстило своју апсолутну власт, волонтистичким и самовољним одлукама, безобзирним потцењивањем људског живота, независно од постављеног циља (Пучник, 2001: 17).³ То је укључивало организовање присилног рада, контролу избора и прекрајање изборних резултата, припрему и организовање политичких процеса против „класних непријатеља”, могуће опозиције, „реакције” у коју су спадали припадници некадашњих политичких странака, имућније групе становништва, индустријалци, велепоседници, банкари, трговци, „кулаци”, свештеници, интелектуалци. Они који су се касније разишли са идеологијом и правоверношћу комунистичке партије: „информбировци”, „ђиласовци”, „ранковићевци”, „националисти”, „либерали”.

Процене западних посматрача које обухватају све жртве политичких прогона, наводе у својим изворима, да је у Југославији до 1950. године, било већ 100 000 политичких затвореника, док се број интернираних за следеће три године попео на 300.000. Према источним проценама, које се односе само на информбировце, од 1948 до 1950. било је затворено и интернирано 200 000, односно 250 000 особа (Језерник, 2012:18). Било је то време у коме је опасно мислити, право да мисли за све имало је само највише политичко вођство. Масовна репресија имала је сврху не само застрашивања људи, већ и остваривање основног начела тоталитарне педагогије: „Non cogito ergo sum”. Јер, „шта би било с том државом ако би свако размишљао по своме?” Од људи се хтело направити „живе роботе”, али и брже и темељитије уништити људско досто-

---

² „Што се тиче оних издајника у нашој земљи, у сваком од наших народа, то је ствар прошлости. Рука правде, рука која држи мач нашег народа је већ стигла већину, само је мали део успео да побегне из земље. Тај мали део никада више неће гледати наше дивне планине, наша цветна поља. А ако би се ипак догодило, трајаће тренутак”. Ј. Б. Тито, Говор (27.мај 1945.) са балкона Љубљанског универзитета кога је поздравила велика маса света, цитирао: Д. Јанчар, Словеначка „црна књига комунизма” (5), Данас, 12. март 2001, стр. 17. Избор З.М. Цвијић, из: Зборник, Тамна страна месеца: о историји тоталитаризма у Словенији, Нова Ревивија, Љубљана, 1998. Наслов је преузет из истоимене приповетке Едварда Коцбека, против кога је извршен масован идеолошки прогон. Он је у њој записао: „Страх рађа несрећу за несрећом. Ко се боји постаје слеп и опасан, а та опасност рађа нови страх...” (Исто). По процени аутора (њих је 26) од 8. маја 1945. убијено је око 100.000 људи на територији Југославије (14-18.000 словеначки држављани). (Исто.)

³ О већини масовних бацања лешева у крашке јаме у Рогу, тенковске ровове око Марибора, Целја, рударска окна око Храсника и другим гробницама широм земље још и данас не знамо скоро ништа. „Сам поступак погубљења био (је) изузетно грозан и нечовечан. Непобитна је чињеница да су у крашке јаме бацали живе и тешко рањене људе, да су многи били само лакше рањени или потпуно незалеђени, а да су у јамама били осуђени на полагамо умирање од глади и жеђи. Причања преживелих, који су се избавили из тог пакла, говоре о бити комунистичке идеологије много више него најбоље научне анализе тог система”. Исто (16), Лагано умирање у јамама, Данас, 27. март 2001, стр. 17.

јанство, како би ћутање постало златно правило живота. Репресивни органи, поготово тајна полиција, чије се име спомињало само шапатом, премрежили су све поре живота, цела држава била је пуна њених затвора и агената. Тајна полиција у име националне одбране, мешала се у приватне ствари свих, за које се и најмање посумњало да могу бити политички незадовољници. „Због тога су неки западни аутори упоређивали КНОЈ са СС-ом”. Догађања у Југославији после 1948. године, по много чему су подсећала на развој догађања у Немачкој након националсоцијалистичког преузимања власти (исто, 26-27). Како сведочи Јово Капичић, генерал УДБ-е, помоћник Александра Ранковића, који за себе каже, „био сам бог”, „ОЗНА, претходница УДБ-е, била је свемоћна, имала огромне очи и уши... Цјелокупно друштво подијелила је на секторе: једни су били задужени за цркву, други за четнике, трећи за мањине, за привреду, дипломатију...” Он је неке „антикомунисте” и „дисиденте” из Цркве, Академије, разних удружења, запамтио као „веома кооперативне сараднике” тајне полиције. Док је војни логор у Старој Градишки, описао као пакао, затвор „из филмова страве и ужаса”, за кога је „Аушвиц био хотел” (Никчевић, 2010:89,93,97,139). После 1945. године, Капичић, говори о Југославији, као „руској колонији”, и УДБ-и као њеној последњој одбрани (исто, 115,126).

Ове мере пратила је и „деоба плена” побеђене елите од стране нове комунистичке елите. По начелу „хијерархијске важности” подељене су виле, станови, са целокупним инвентаром, теписима, сатовима, сликама, књигама. Тако се у федералним сабирним центрима нашло око 400.000 књига, 1.600 слика, 900 клавира итд, око чега су се гурали представници нове власти (Simonić, 2001: 17), која да би остварила и економску моћ, посезала је за приватном имовином (узрок свих зала), служећи се тактиком „постепено гашење приватног сектора” (Б. Кидрич) сељака, банака, штедионица, индустрије, хотела, биоскопа, грађевинског земљишта, болница припреманог у великој тајности и извођено одмах по доношењу закона, тако да су жртве затечене и изненађене. У њима је нова власт видела „народне непријатеље”. „А он критикант – критикује. Амнестија је за њега слабост (...) Он проналази радио вести које нико сем њега није чуо. Он дошаптава лажи. Он клевета. Он подмеће. Он нема храбрости да каже – само слеже раменима”. „Чувајте га се ”, позива на будност режимска пропаганда, јер је „народни непријатељ, ваш лични непријатељ, Душманин вашег детета. Он можда није био агент Гестапоа, али свакако није сарадник на народном добру. Он можда нема материјалног рачуна да заступа шпекуланта, али је у души својој шпекулант. Он нема смелости да дигне пушку против свог народа, он је кукавица, он је дојучерашњи готован, он је у данашњем друштву онај прекобројни” (Народни непријатељи, Политика, 26. новембар 1944).

Тако се Југославија нашла у рукама монополизације власти комуниста, који кривицу за своје репресивне карактеристике пребацују на своје непријатеље. Ако би они нестали онда би њени поданици живели срећно, занемарујући деформисање револуције које рађа интерес за доминацију, а одбрана комунизма „од будућности је чин воље која подразумева превелико одрицање од критичке рационалности”, чија идеологија оправдава и практикује бројне об-

лике репресије, која се „прикрива причом о слободи” (Мур, 2000 : 445)⁴, мада се не дозвољава озбиљно опозиционо деловање. Јер се не признаје право егзистенције свим друштвеним и политичким снагама које желе да делују, напротив оне се гуше, цепају, руше њихова вођства, онемогућавају њихове организације. Стога се може догодити како је упозорио Драгољуб Јовановић, „да због те политичке опресије нова Југославија страда, као што је стара Југославија страдала због националне опресије”, „од које је боловала и најзад умрла” (Јовановић, 1991: 399).

Међутим, комунисти полазећи од „антифашистичког мита” и „комунистичке илузије”, „велике антилибералне и антидемократске реакције” повезане мржњом према грађанину и уништењу „грађанског поретка путем апсолутног потчињавања појединаца идеологији и терору партијске државе” (Фире, 1996: 226), нису се обазирали на оваква упозорења, употребљавајући моћ државе да би остварили своје визије преко нових начина и прераде „искористљиве прошлости” (Низбет, 1999) слабе традиције грађанских тековина, која није претерано марила за таквом врстом унутрашњег поретка, већ за државом тријумфа, чији се политички развој кретао између две крајности; ауторитарних режима и народних побуна (Тасић, 1927). Ова подлога било је плодно тле за успостављање поретка партијске државе и „службеног национализма” (Андерсон, 1990) ефикасним разарањем ионако слабог (ако је уопште постојало) грађанског друштва, које се једноставно поистовећивало са „контрареволуционарним друштвом”, као израз њене аутентичне и историјске потребе директног деструирања наслеђеног, дубоко освајајући друштвено ткиво антидемократским мерама, консолидације лењинистичке државе која је онемогућавала настанак ефикасне тржишне привреде и стабилне демократије, смишљено уништавајући „све могуће опоненте своје моћи, од „командних позиција” економије, преко безбројних фирми, ситног бизниса, синдиката, цркве, штампе, добровољних асоцијација, све до саме породице” (Фукујама, 1997: 64).

При томе је примарна идеолошка јединственост, нужношћу прихватања политичких одлука комунистичког вођства, које свесно или несвесно почиње „имати улогу господара имања” (Андерсон, 1990: 144), нивелисала различите интересе и евентуалне националне разлике, прихватањем јединственог југословенског интереса који је националну равноправност подразумевао с уверењем да је радничке класа интернационалистичка, да су јој интереси општи, тако да су идеологија комунизма и превазилажење национализма као остатака „буржоаског национализма” старог режима, најтешње повезани. Зато се ређе говорило директно о појавама „шовинизма”, а сасвим ретко о „национализму” или о „сепаратизму” јер се сматрало да „радни народ” није национално подвојен, па да „отуда истицање појединачних националних интереса, који би били

---

⁴ То је по Муру заједничка карактеристика либерализма и комунизма као две успешне доктрине, мада постоји разлика у усмерености репресије код комунизма против свог становништва, док је либерална усмерена у великој мери против спољњег света, против других (Исто).

супротстављени заједничком, може бити својствено само противницима система као целине” (Милосављевић, 1992: 360-361)⁵.

Но и поред тога баласт нерашчишћених националних рачуна из рата (и пре њега) у оствареној и прикривеној форми пренео се у поратно време. Носиоци великосрпског национализма ширили су вести да су „Хрвати и „Турци” на власти, а хрватски и муслимански националисти, да је опет наступила ера српске доминације, док је римокатолички клер оптуживао Муслимане да су се извукли од одговорности за понашања у рату, пребацујући кривицу на католике” (Петрановић и Зечевић, 1987: 432).

Тако је у априлу 1954. године, загребачки часопис Република, поново објавио запис М. Крлеже „Сцена на Јасеновачкој станици” из 1919. године, у којем је поред осталог писало: „Беч гладује, Аустрије нема. Руља је завладала свијетом, рат су добили балкански цигани. Каква ли срамота”. И додаје, „ови у шљиви балкански цигани који читавог дана жваћу лук и плуцкају по апсанама, ова неписмена багра за вјешала. Тој данас Европа вјерује и дала јој је у руке некакве барјаке”. Ове речи Крлеже, човека блиског власти, који је имао све привилегије и бенифиције, који је у Загребу формирао Лексикографски центар за целу Југославију, упућене српском народу, изазвале су реакцију Антонија Тодоровића, пре рата народног посланика, учесника балканских и Првог светског рата, републиканца, пореклом Призренца, који је говорио француски, турски и албански. Тодоровић је у отвореном писму М. Крлежи, питао да ли је то израз његовог духа и мишљења о српској војсци, односно српском народу, и уколико то нису његове мисли и осећања, зашто се од њих није оградио, бар једном реченицом, или их ставио под наводнике као туђе. Уместо Крлежиног одговора, следило је Тодоровићево хапшење, без суђења у затвору, је провео више месеци, да би, по казивању породице, захваљујући Војкану Лукићу, једном од челних људи полиције, 1955. године, био пуштен. (Поповић, 2012:83-84).

Очито и хрватски комунисти ’превеслали’ су идеје правашке политике, и давали јој легитимитет континуитета хрватске националне идеологије (в. Берић, 2005), како у односу према Србима, тако и према ентитету Босне и Херцеговине, стешњеном у сендвичу између Загреба и Београда. Хрвати, без обзира на идеолошки предзнак, мисле како се државе оснивају на ноготбама с правом отказа (Јовановић, 2006:306).

Сама Босна и Херцеговина била је подељена и располућена неповерењем и етничким сукобима између три ривалске етничке групе. Утонула у корупцију, она је баштинила погубну комбинацију аустријске бирократије и отоманске спорости и неефикасности (Рамет, 1996: 31).

⁵ 24. маја 1945. донет је Закон о забрани изражавања националне, расне и верске мржње и раздора за чија кривична дела је предвиђена казна затвора од 3 месеца до 5 година, са могућношћу губитка „грађанске части до пет година после издржане казне затвора” чл. 3. Међутим, за дела која имају масован карактер, чији је циљ „поткопавање” и слабљење основних националних тековина НОБ, кажњавају се строгим затвором од 2 до 15 година, с делимичним или потпуним конфисковањем имовине, губитка грађанске части,, а у случају позива на вршење убиства смрћу, чл. 4 Службеници у „званичној делатности” и повратници кажњавају се тежом казном.

Међутим, као и у предратној Југославији, и у новој (комунистичкој) Југославији „срж југословенског проблема остаје српско–хрватски однос, тј. хрватско незадовољство политичким статус quo – ом” (Рамет, 1984: 112-113). Он се храни разликама, а живи од магловитих расуђивања и погрешних закључака, носећи са собом страشان дар за препирку, претерану строгост суђења, по коме судије увек претпостављају да је Други крив, и да оптужени не може да буде и невин. Српско/хрватски националисти државно питање решавали су неуморно, чак и на комунистичком „преваспитању”, попут идеолога Равногорског покрета и писца Хомогене Србије („Велике Србије”) (1941) Стевана Мољевића, коме је Загреб био ближи од Београда, „мада већег Србина од њега није било”. („непрестано се кошкао и најзад завадио с Драгишом Васићем”). Издржавајући 20-ето годишњу затворску казну у Сремској Митровици (осуђен на суђењу Дражи Михаиловићу у Београду, 1946.) Мољевић је „нашао начина да се Србија повеже са Словенијом и да Југославија опстане и без Хрвата, ако они не буду хтели заједницу. Знао је напамет процентуални однос католика и православних у свим срезовима Хрватске и „трију вера” у Босни и Херцеговини. Статистика је била његова велика страст. Тврдио је да се из Словеније може ићи кроз сама српска села све до Мачве, да Срби већ имају апсолутну већину у Босни и Херцеговини, и да ће та већина још расти; да је „дрногорска нација” само Ђиласова будалаштина; да нешто више има смисла признати Македонцима неку индивидуалност; да ће Немачка морати да се уједини и да поврати оно што је припало Пољској и Совјетском Савезу; да је „рат ту” – очекивао га је већ у новембру 1947. – и да ће га изазвати Американци, ма како га Руси избегавали (...) да је комунизам у паду и да свет иде у десно, и то у правцу опште американизације” (Јовановић, 2008: 298-299). Занимљиво, он је признавао многе тековине комунистичке револуције, каква је била национализација привреде, женско право гласа, 18-то годишње пунолетство, упоређивао је Лењина, Троцког и Стаљина и све се више бавио историјом и политичком социологијом, а све мање стратегијом и географијом.

Један други робијаш у Митровици, кога је Мољевић, једини међу Србима штитио, и на крају „га се одрекао зато што је другом Србину честитао Славу”, Хрват Ђуро Виловић, (који је „напустио свештеничко звање, а није наишао на подршку међу својим Хрватима у борби против попова; изашао је из католичанства, а није примљен у православље коме је тежио, никад није сањао да буде ратник и члан неког штаба, а четири године се потуцао по „слободним српским планинама, са војводама и четницима; (...) био је убеђен да се у њему оваплотила душа проте Матеје Ненадовића, а Срби га никад нису признали за свога, и кад се правио да спава на поду неке сеоске појате чуо је јасно како се његови пратиоци питају шта чекају те не униште „ово хрватско ђубре”), не улагујући се Србима тврдио да „Хрвата нема”. По Виловићу постоје Срби, Словенци, Бугари, други словенски и несловенски народи, „али не постоје Хрвати. Оно што се данас тако зове, то су само покатоличени Срби или бивши Словенци, Мађари, Немци и Пемци. Написао је расправу Далматински дедови, да покаже како су Срби бежали из Босне и Херцеговине,, примали латинску веру да би се удобрили Талијанима”. Његово друго уверење је било „да је ка-

толичка црква ужасна установа, непријатељ људског рода. Имао је масу података о световним богатствима, капиталима и банкама Ватикана” (Јовановић, 2008; 301,303).

Виловић се усуђивао да једном од ретких, можда и јединог Павелићевог генерала, који није осуђен на смрт („Хрват залутао у српски затвор”), генералу (који је читао „дебеле књиге, романе и филозофска дела”, чија је страст била филозофија, а сликарством се бавио као даровит аматер, кога су Срби звали усташом, иако је он себе сматрао домобраном), Звонимиру Стимаковићу, тврди како Хрвата нема, пресудивши по његовом говору да је и он „бивши Словенац”. Овог усамљеника „усред поворке робова”, српски робијаши критиковали су за надменост и недруштвеност, за мржњу свега што је српско, да је искључив хрватски националист. Осуђени Хрвати сматрали су га својим шефом. Овај генерал који је сваком приступао са речима „клањам вам се” и по дубровачком начину говорио „господару”, „уживао је кад је причао како је са Немцима вршио разграничење Независне Државе Хрватске. Имао је пун кофер новчаница куна, наредио је да се направи читава хекатомба прасића и ћурана, приредио је ручак немачким делегатима, и наредио да се свакоме направи по један пакет јела и пића. Сутрадан су примили границе које је он предложио, мада је као документацију, насупрот њиховој, имао само једну обичну географску карту”. То потврђује са колико лакоће велике силе одлучују о националним интересима малих народа. Иначе према сведочењу Драгољуба Јовановић, левичара, који је заједно робијао с генералом, и био с њим везан патњом и дугим разговорима, али се дубоко разилазио у прогнозама будућности, генерал Стимаковић, мада оптимистичан у погледу смене комунистичког режима („слободни избори под надзором Уједињених нација”) у расправама о српско/хрватским односима, „замерао је Србима да су „тешки”: много траже, искључиви су, не признају никога ко није Србин, по могућству Србијанац, обавезно добар православац, ћирилични човек, да слави Славу. А већ Хрвати и друге нације за Србе уопште нису људи, или су људи треће и четврте категорије. Нама Хрватима не остаје друго него да се одвојимо од вас или да постанемо Срби”. Генерал се питао: „Како да живимо са вама (Србима – М.Ш.) кад ви сваких пет-шест година приредите какав лом. Кад не прогласите диктатуру, ви објавите рат папи и католичкој цркви, или направите 27. март који нас уведе у Светски рат без кога смо могли бити. Ми у Загребу никад не знамо шта се може десити у Београду и у какав сос ћете нас (Хрвате-М.Ш.) увалити...” Објашњавао је Јовановићу, да „Срби примају и величају Тита – зато што је за Југославију и што је чува”, уверавајући га „да је за НДХ био сваки Хрват без изузетка, док за Павелића и за усташе, сем врло малог броја загрижених, није био нико. Себе је сматрао „радићевцем”, а по повратку из затвора „није се одушевио оним што је затекао у Загребу, али се добро снашао са својим сликањем” (Јовановић, 2008: 270-273).

Јовановић је забележио и мала „предавања” из југословенске политичке социологије, о понашању Словенаца који „прогласе сваку чуку за Алпе, сваку бару за језеро, сваку дрвену кривоњару за вилу, па деру ли нас (Србе – Ш.М.)

деру. Утрапили нам неку хегемонију, а они црну воду продају по педесет динара шољицу” (Јовановић, 2008: 257).

С друге стране, и српски демократи, хрватско усташтво наводе као „пример обољења национализма”, један „отровни коров фашизма и национал-социјализма ту је пресађен на једно дубље нађубрено земљиште” на чије је плодно земљиште пало „опако семе усташко”. „Огромна мрежа Павелићевих вољних и невољних сарадника, до вајара Косовског храма (Иван Мештровић – Ш.М.) и Штросмајерових наследника у хрватском епископату, показује широко духовно растојање” (Грол, 2005: 63, 65). Отуда се према М. Гролу, федеративно уређење Југославије, наметало у времену њеног оснивања, као што се на један или други начин наметао аутономан живот Македоније, њен федерални положај, мада „за њега не говоре ни одређена етничка посебност ни њој одговарајуће границе, ни традиција у позитивном смислу како је то случај код Црне Горе” (исто, 177). Пишући о интересу Србијанаца за Македонију, истичући економски и саобраћајни момент, али и осетљивост за „ослобођење Македоније”, Грол наводи једног бугарског публицисту који је у току Првог светског рата рекао: „За нас је Добруца питање стомака, Тракија (излаз на Бело море) питање плућа, а Македонија питање сентименталности.” Имајући у виду тешка искушења кроз које су прошли српски и бугарски народ, која су их скупо коштала, „коштала Македонију”, Грол у тадашњим „тешким стварностима”, истиче одлучујућим животне услове, наглашавајући да „за Србе су – као за Бугаре излаз Тракијом на Бело море – органски везани Вардар и Морава: питање плућа. Тај је интерес једнак за народ у Поморављу исто као за онај у Повардарју”. Стога „за Србе питање Македоније остаје питање плућа испред сентимента” који „преконоћ не брише никоји новији преокрет историјски” (Грол, 2005: 179, 180).

Македонци, не само што су оспоравали српско „ослобођење” Македоније (повезаност Мораве и Вардара) већ су њихови представници након обнове Југославије (Методије Шаторов) тражили протеривање свих Срба из Македоније. Томе се успротивио М. Ђилас, позивајући се на Лењиново противљење протеривања Руса са Кавказа. У томе је добио подршку Тита, који је говорио о „класном” постављању тог проблема, рекавши: „Ови који су у Македонији били угњетачи, жандарми, отели земљу, њих треба протерати, обични српски сељаци, радници, чиновници, могу да остану” (Ђилас, 1991: 8).

Гвоздени маљ нове „комунистичке реформације” није успео да потисне све ове међунационалне размирице као продукте „буржоаске идеологије”. И сама социологија је забрањена као „буржоаска наука”.

Страни посматрачи, западна штампа, истрајно указују на ове разлике и неједнакости инсистирајући да само три народа имају јасно „дефинисан национални карактер”, Срби, Хрвати и Словенци, којима одговарају три републике, њима се придружују Македонија и Црна Гора где је ниво „националне свести становништва знатно нижи”, а шести „ентитет” Босна и Херцеговина „не поседује засебно национално осећање”. При том закључују да Словенија, Македонија и Босна и Херцеговина „уживају више слободе, самосталности и економ-

ских привилегија”, за разлику од Србије и Хрватске, које „нису у тој мери самосталне”, и „обнова и изградња” падају пре свега на њихова леђа, што оставља утисак да ове две републике „испаштају за понашање у току рата”. Таква политичка „симетрија” изазива код Срба и Хрвата „ресантиман у погледу словеначког, македонског, црногорског и „бошњачког” становништва”. У контексту таквих идеја одлучне мере комунистичког центра против национализма и регионализма доживљавају се у Хрватској као „одлуке Срба”, те да и у Загребу „српски елемент” задобија превласт, па их Хрвати оптужују за „сва зла”, пребацијући им што су издејствовали уклањање споменика Бану Јелачићу, иако су сами у Београду задржали споменик Кнезу Михаилу, заборављајући да су у току априла 1946. све улице у Београду, династије Карађорђевића преименоване како би се затрла сећања на прошлост и „реакционарни” стари режим. С друге стране Срби су оптуживали Хрвате да њихова национална химна „подсећа на окупацију и кржаве испале усташа” (Аугрос, 1996 :73-74)⁶. Њихова грађанска опозиција отворено је устала против конституисања федералне Црне Горе, негирала постојање македонске нације, борећи се као и хрватска опозиција за хегемонију над Босном и Херцеговином (Биланчић, 1985: 261).

Све то показује да национални покрети нису били мртви, и потиснути како је то власт представљала, већ да су видели једини начин борбе против комунистичке власти у националном окупљању у оквиру политичких странака ради заштите интереса својих народа и њихових република – држава. Отуда је у очима комуниста политички плурализам „виртуелно представљао национализам, па је укидање институционалних оквира за испољавање национализма био један од начина да се тај проблем реши” (Аугрос, 1996: 77)⁷, на путу монополизације власти комунистичке хегемоније остваривање социјалистичког друштва. Али и после укидања партијског плурализма, национализам је налазио друге форме испољавања, приморавајући на тај начин власт да се поново суочи са проблемом који је потискивала и сматрала решеним. Зато нас претерано не изненађује, што је Брозевим оживљавањем руританске помпе (М. Ђилас), „службени национализам” на много суптилнији начин продирао у постреволуционарни стил управљања, из чијег прилагођавања неизбежно произилази „државни” макијавелизам као очита одлика постреволуционарних режима, који нису презали од мобилизације увек популарног национализма, увек реториком самоодбране, шта више натурализмом старе династичке државе, чак и под неонским натписом „српске хегемоније”. Сам Ј. Броз је више од три

⁶ Аутор наводи један извештај француске амбасаде у Београду од 11.12.1945. у којем је садржан извод из чланка Народног листа, који говори о догађајима који су уследили после фудбалске утакмице између загребачког Динама и београдске Црвене Звезде. Победу свог клуба хрватски навијачи су бурно прославили шовинистичким узвицима на стадиону и по улицама Загреба. Лист је оптуживао непријатеље народа који настоје да „оживе мржњу између Срба и Хрвата”. У том извештају се напомиње да и унутар комунистичке партије Хрватске „постоји једна антисрпска фракција, па додаје да Хрвати иду тако далеко да изјављују да они хране „те српске ленштинне”. На крају се изводе „два значајна закључка: (1) српско-хрватска мржња се поново буди и (2) чак и у крилу КП Хрватске има носилаца националистичких ставова”. (Исто, 78).

⁷ О краткотрајном политичком плурализму и затирању послератне опозиције. Види: (В. Коштуница и К. Чавошки, 1990).

деченије своју политику састављао у „Белом двору” цитадели краљевске моћи Карађорђевића, прво покушавајући да формира неку врсту југословенске супер или над нације, како би своја револуционарна рамена могао окитити, старинском раскошном парадном одећом старе династије, од чега се брзо одустало, и касније кормиларећи „канцеларијским ратовима” националиста унутар СКЈ из кога су заправо произашли сви лидери националистичких покрета, који нису гајили наду да социјалистичку нацију ускоро продају буд-зашто, нити су напустили фикцију попут оне да „марксисти као такви нису националисти” (Андерсон, 1990: 145). Још једном се потврдило оно о чему је често говорено да је „пролетерски интернационализам” слаб ривал савременом национализму. Од када су 1914. европске социјалистичке партије у својим парламентима гласале за ратне кредите, радници су скоро у свим кризама на прво место стављали патриотизам (Малиа, 2005: 17). У том смислу ни југословенски радници нису били изузетак, они нису успели да интегришу Југославију. Њихов покрет, стварно је био покрет партија, не пролетера. Комунизам је изгубио превагу над национализмом, очигледно се уљуљкујући сувишним сном о свом бесконачном просперитету. Дошао је до нових граница које су захтевале нова преиспитивања и друкчије одговоре. Један од бољих одговора на ово питање, који зависи од историјског периода „јесте тај да су лењинистичке партије, уједињене или у завади, биле способне да потчине национализам својих народа само онолико дуго колико је трајао занос о доласку златног доба; али, када је он избледео, национализам се вратио у први план” (Малиа, 2005:18). Занос о доласку златног доба, сменио је занос о повратку златног доба. Управо је смрт партије претходила колапсу југословенске државе, потискивање националног трансформисано је у тријумф националног самоодређења, довршења изградње нације – државе. Ту нам фикција о национализму као патологији модерне развојне повести ништа корисно не може учинити. Остаје нам да ископавамо из рушевина југословенског наслеђа, да активно промишљамо његово искуство, с обзиром да се још увек није појавила никаква нова парадигма која би усмерила оно што је названо „креативним нередом” (Shearer, 1998), и дамо све од себе како би упознали нашу стварну и замишљену прошлост. Можда ће нас хирови историје присилити да се задовољимо мешавином разлика и сличности. Свакако не можемо игнорисати нашу уплетеност у тај кошмар.

Литература:

1. Anderson, B., 1990. *Nacija: zamišljena zajednica. Razmatranja o porijeklu i širenju nacionalizma*, Zagreb: Školska knjiga
2. Arent, H., 1998. *Izvori totalitarizma*, Beograd:Feministička izdavačka kuća 4.
3. Augros, B., 1996. Nacionalne tenzije u Jugoslaviji 1945 – 1960: retrospektivni pogled spolja, Sociologija, Vol. XXXVIII, br. 1. str. 69-83.
4. Bakić, J., 2004. *Ideologija jugoslovenstva između srpskog i hrvatskog nacionalizma 1918-1941*, Zrenjanin: Gradska narodna biblioteka.
5. Berić, D., 2005., *Hrvatsko pravaštvo i Srbi II*, Novi Sad. Orpheus.
6. Bilandžić, D., 1985. *Historija SFRJ: glavni procesi 1918 – 1985*, Zagreb: Školska knjiga.

7. Cummins, I., 1980. *Marx, Engels and National Movements*, London: Croom, Helm.
8. Čomski, N., 2009., *Neuspele države*, Novi Sad: Rubikon; Beograd: Beoknjiga.
9. Dedijer, V., 1991. *Veliki buntovnik Milovan Đilas: prilozi za biografiju*, Beograd: Prosveta.
10. Derida, Ž., 2012., *Za Moskvu u oba pravca*, Loznica: Karpos.
11. Dimić, Lj., Životić, A., 2012., *Napukli monolit: Jugoslavija i svet 1942-1948*, Beograd: Arhipelag; Službeni glasnik.
12. Durkheim, E., 1999. *Pravila sociološke metode*, Zagreb: Naklada Janski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo.
13. Fire, F., 1990. *O francuskoj revoluciji*, Sremski Karlovci. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
14. Fire, F., 1996. *Prošlost jedne iluzije – komunizam u dvadesetom veku*, Beograd: Paiadeia.
15. Fukujama, F., 1997. *Sudar kultura*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
16. Đilas, M., 1991. Borbe u glavi (intervju), *Duga*, br. 457, 30. VIII–13.IX
17. Grej, Dž., 1999. *Liberalizam*, Podgorica: CID.
18. Grol, M., 2005. *Iskušenja demokratije*, Beograd: Službeni glasnik.
19. Hajek, F., 2012., *Put u ropstvo*, Beograd: Službeni glasnik.
20. Jančar, D., 2001. Slovenačka „crna knjiga komunizma”, *Danas*, 12.mart, str. 17.
21. Jezernik, B., 2012., *Non cogito ergo sum: eseji o Golom otoku*, Novi Sad: Mediterran Publishing.
22. Jovanović, D., 1991. *Sloboda od straha*, Beograd: Filip Višnjić.
23. Jovanović, D., 2008. *Medaljoni*, knj. IV, Beograd: Službeni glasnik.
24. Jovanović, S., 2006., *Poruke*, (prir.): Trkulja, J., Lazić, Ž., Beograd: Službeni glasnik.
25. Kafka, F., 2008., *O grehu, patnji, nadi i istinskom putu*, Beograd: Službeni glasnik.
26. Koštunica, V. i K. Čavoški, 1990, *Stranački pluralizam ili monizam: Obnova i zatiranje posleratne opozicije*, Beograd: Privredni priručnik.
27. Malia, M., 2005. Nacizam – komunizam: skica za poređenje, u: Dubil, H&G. Mockin (priredili), *Manje zlo: moralni pristupi praksama genocida*, Beograd: Časopis Beogradski krug, str. 13-42.
28. Milosavljević, O., 1992. „Centralizam” i „republikanizam” (nacionalizam u Jugoslaviji 1945 – 1955, *Sociologija*, Vol. XXXIV, br. 3. str. 359-370.
29. Monteskije, Š., 2004. *Persijska pisma*, Beograd: Utopija.
30. Mur, B., 2000. *Društveni koreni diktature i demokratije*, Beograd: Filip Višnjić.
31. Nikčević, T., 2010., *Goli otoci Jova Kapičića*, Beograd: V.B.Z.
32. Nizbet, R., 1999. *Konzervativizam*, Podgorica: CID.
33. Perica, V., Velikonja, M., 2012., *Nebeska Jugoslavija: interakcija političkih mitologija i pop-kulture*, Beograd: Biblioteka XX vek.
34. Petranović, B. i M. Zečević, 1987. *Jugoslovenski federalizam – ideje i stvarnost II*, Beograd: Prosveta.
35. Popović, R., 2012., *Krleža i Srbi*, Beograd: Službeni glasnik.
36. Pučnik, J., 2001. Slovenačka „crna knjiga komunizma” (19): Sprovođenje konačnog rešenja, *Danas*, 30. mart, str. 17.
37. Pučnik, J., 2001. Slovenačka „crna knjiga komunizma”, *Danas*, 27. mart, str. 17.
38. Ramet, S. P., 1984, Yugoslavia and the Threat of Internal and External Discontents, *Orbis*, Vol. 28. No 1, pp. 103-121.
39. Ramet, S. P., 1996. *Balkan Babel: The Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to Ethnic War* (second edition), Boulder, Colorado: Westview Press.
40. Shearer, D., 1998. From Divided Consensus to Creative Disorder; Soviet History in Britain and North America, *Cahiers du monde russe*, Vol. 39 (4).

41. Singleton, F., 1985. *A Short History of the Yugoslav Peoples*, Cambridge: Cambridge University Press.
42. Simoniti, V., 2001. Slovenačka „crna knjiga komunizma” (8) Klaviri za novu vlast, *Danas*, 15.mart, str. 17.
43. Šutović, M., 2005., Srpski liberali i nacionalizam, *Odzivi*, God. XXXIII, br. 127, str. 134-151.
44. Šutović, M., 2006., Politička tehnologija nacionalizma, *Odzivi*, God. XXXIV, br. 130, str. 139-158.
45. Šutović, M., 2009a, Simptomi krize međunacionalnih odnosa u drugoj Jugoslaviji, *Odzivi*, God XXXVII, br. 134-147.
46. Šutović, M., 2009b, „Nacionalni komunizam” i/ili „protestanski” staljinizam, *Hereticus*, Vol. VII, № 4, str. 95-105.
47. Vajld, O., 2009., *Duša čovekova u socijalizmu*, Loznica: Karpos.
48. Vučetić, R., 2012., *Koka-kola socijalizam: amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šezdesetih godina XX veka*, Beograd: Službeni glasnik.

DEPRIVATION OF THE NATIONAL OR A SELFDEFINITION OF NATION

Summary: By the constitution of a communist domination in the new Yugoslavia, the proclaiming principle of the selfdefinition of a nation, as a organized principle of federal order, a natural delivering of the society on the nations and them states, as a model for the “overciming nation” is so more deprived in the truying to create Yugoslav super or a over nation. It was believed that by the cutting of a pluralism of a parties as a institutional ground for the expressing a nationalism, and with a confirmation of a communist monism, the problem will be resolved. Rare, directly was speaking about `shovinism`, extremely rare about `nationalism` and a `separatism`. They treated as a rests of a old regime and a “bourgouies nationalism”, as a opposites of the system in a whole. But, the “official nationalism” an the very subtile way was penetrated in a post revolutionary style of managing, and by his adopting was excided “state” macchiavelism. He is evidently property of a postrevolutionar regime and his leaders. He was not souspicious to the mobilisating of nationalism and a popular rhetoric of a selfdefending the nation. Technytians in the parties stays a leaders of the nationalistic movies, possessed the old structures of power in concviscation the government, and they was not be able to sale the socialistic nation for the anything. The dead of the party was antaccessed to the colaps of Yugoslav state/nation, and to the triumph of the national state. Classes could not success in the integration of Yugoslavia, and in the beginning of communism deprived national selfdefinition, is completely desintegrated them.

Key words: Yugoslavia, internationalism, federation, communism, selfdefinition of the nation, desintegration